

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ & ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

Πτυχιακή Εργασία:

ΤΟ ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΛΑΘΟΣ ΚΑΙ Η ΥΠΕΡΔΙΟΡΘΩΣΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΣΤΑΜΟΥ ΣΟΦΙΑ

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ: ΜΙΧΑΛΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ – Α.Μ. Β2016044

Κέρκυρα, 2020

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θερμές ευχαριστίες στην καθηγήτρια μου, κ. Σοφία Στάμου, για την ανιδιοτελή προσφορά της, την καθοδήγηση, τον πολύτιμο χρόνο που αφιέρωσε και για τις πληροφορίες και τις γνώσεις που μου μετέδωσε καθ' όλη τη διάρκεια των ακαδημαϊκών μου σπουδών και ιδιαίτερα για την εκπόνηση της εργασίας αυτής.

Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές που είχα όλα αυτά τα χρόνια γιατί ο καθένας ξεχωριστά πρόσθεσε το δικό του λιθαράκι στη μόρφωση μου.

Τέλος ένα μεγάλο ευχαριστώ στους γονείς μου, Κατερίνα και Γιώργο και στον αγαπημένο μου αδερφό Σπύρο για την υποστήριξη τους σε κάθε μου επιλογή και την αγάπη τους, δίνοντάς μου κουράγιο και δύναμη να προχωρώ και να φτάσω στο στόχο μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<u>ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....</u>	<u>5</u>
<u>ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....</u>	<u>7</u>
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....</u>	<u>9</u>
<u>ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....</u>	<u>9</u>
<u>1.1. Εισαγωγικές έννοιες.....</u>	<u>9</u>
<u>1.2. Συνεισφορά εργασίας.....</u>	<u>10</u>
<u>1.3. Δομή εργασίας.....</u>	<u>10</u>
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....</u>	<u>13</u>
<u>Η ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΠΙΠΕΔΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΗΣ.....</u>	<u>13</u>
<u>2.1. Εισαγωγή.....</u>	<u>13</u>
<u>2.1.1. Επίπεδα ανάλυσης της γλώσσας.....</u>	<u>14</u>
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....</u>	<u>17</u>
<u>ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΛΑΘΟΣ.....</u>	<u>17</u>
<u>3.1. Εισαγωγικές έννοιες.....</u>	<u>17</u>
<u>3.2. Κατηγορίες γλωσσικού λάθους.....</u>	<u>18</u>
<u>Λάθη στο φωνητικό-φωνολογικό επίπεδο.....</u>	<u>18</u>
<u>Λάθη στο μορφολογικό επίπεδο.....</u>	<u>18</u>
<u>Λάθη στο συντακτικό επίπεδο.....</u>	<u>19</u>
<u>Λάθη στο σημασιολογικό επίπεδο.....</u>	<u>19</u>
<u>Λάθη στο πραγματολογικό επίπεδο.....</u>	<u>19</u>
<u>Λάθη στο λεξιλογικό επίπεδο.....</u>	<u>20</u>
<u>3.3. Ερμηνεία των γλωσσικών λαθών.....</u>	<u>20</u>
<u>3.4. Αίτια γλωσσικού λάθους.....</u>	<u>22</u>
<u>3.5. Γλωσσικό λάθος και δάνεια.....</u>	<u>23</u>
<u>3.6. Κοινωνιολογικές προεκτάσεις.....</u>	<u>25</u>
<u>3.7. Η Ταυτότητα του Γλωσσικού Λάθους.....</u>	<u>26</u>
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....</u>	<u>29</u>
<u>ΥΠΕΡΔΙΟΡΘΩΣΗ.....</u>	<u>29</u>
<u>4.1. Εισαγωγικές έννοιες.....</u>	<u>29</u>
<u>4.2. Κατηγορίες και αίτια.....</u>	<u>29</u>
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....</u>	<u>33</u>
<u>ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΟΡΘΟΤΗΤΑ.....</u>	<u>33</u>
<u>5.1. Γλωσσική ικανότητα.....</u>	<u>33</u>
<u>5.2. Επικοινωνιακή ικανότητα.....</u>	<u>34</u>
<u>ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.....</u>	<u>35</u>

<u>ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....</u>	<u>35</u>
<u>6.1. Αποτίμηση εργασίας.....</u>	<u>35</u>
<u>6.2. Μελλοντικές κατευθύνσεις.....</u>	<u>36</u>
<u>ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....</u>	<u>38</u>

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα μελέτη που διεξήχθη μέσα στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας με θέμα «Το γλωσσικό λάθος και η υπερδιόρθωση» περιλαμβάνει την έννοια της γλώσσας και της επιστήμης της γλωσσολογίας μέσα από ορισμούς και από τα κύρια επίπεδα ανάλυσης της γλώσσας, τις έννοιες των γλωσσικών λαθών που γίνονται με τη μη σωστή χρήση της γλώσσας και των κανόνων της, και το φαινόμενο της υπερδιόρθωσης, τις κατηγορίες των λαθών, αιτίες λαθών στην ελληνική γλώσσα, καθώς και ενδεικτικά παραδείγματα λαθών στην καθημερινότητα των ανθρώπων στον προφορικό αλλά και στον γραπτό λόγο. Μέσα στην μελέτη συμπεριλαμβάνονται επίσης και οι κοινωνιολογικές προεκτάσεις των λαθών, πώς δηλαδή αναπαράγονται τα λάθη στις κοινότητες των ανθρώπων, την ταυτότητα του λάθους, καθώς και γλωσσικά λάθη από δάνειες λέξεις. Τέλος, μελετάμε την γλωσσική και επικοινωνιακή ικανότητα των ανθρώπων που έχουν να κάνουν με τη γλωσσική ορθότητα.

Σκοπός λοιπόν της μελέτης αυτής, είναι να ορίσουμε και να αναλύσουμε τη γλώσσα, να διευκρινίσουμε τα λάθη που γίνονται στη χρήση της ελληνικής γλώσσας, τα αίτια και τους παράγοντες πίσω από αυτά τα λάθη του γλωσσικού συστήματος, να κατανοήσουμε τους λόγους και μέσα από χαρακτηριστικά παραδείγματα να μάθουμε τον σωστό τρόπο χρήσης της γλώσσας και τέλος να επωφεληθούμε από αυτό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1. Εισαγωγικές έννοιες

Στην παρούσα εργασία θα μελετήσουμε το φαινόμενο του γλωσσικού λάθους που απαντάται σε διάφορες επικοινωνιακές περιστάσεις και θα αναφερθούμε στο φαινόμενο της υπερδιόρθωσης που πολλές φορές εντοπίζεται στην προσπάθεια του ατόμου να αποφύγει ή να διορθώσει το γλωσσικό λάθος.

Ως *γλωσσικό λάθος* ορίζεται «κάθε απόκλιση από τη γλωσσική νόρμα, την οποία μια κοινότητα θέτει ως πρότυπο και την περιβάλλει με το κύρος του κανόνα». Το γλωσσικό λάθος είναι ένα φαινόμενο που απαντάται σε όλες τις φυσικές γλώσσες, ωστόσο στο πλαίσιο της εργασίας μας θα μας απασχολήσει η περίπτωση της ελληνικής γλώσσας. Ως γλωσσική νόρμα ορίζεται η επικράτηση μιας έναντι των υπολοίπων γλωσσικών ποικιλιών που υπάρχουν σε ένα κράτος. Η νόρμα αποτελεί μια τυποποιημένη γλωσσική μορφή που έχει καθιερωθεί από διαδικασίες κωδικοποίησης στα λεξικά και στις γραμματικές της κάθε γλώσσας. Η νόρμα επενδύεται με το κύρος του κανόνα και αποτελεί την μοναδική ορθή γλωσσική μορφή.

Το γλωσσικό λάθος απαντάται τόσο στον προφορικό όσο και στον γραπτό λόγο και αφορά σε όλα τα επίπεδα ανάλυσης του γλωσσικού συστήματος.

Το άτομο πολλές φορές στην προσπάθειά του να αποφύγει ή και να διορθώσει το γλωσσικό λάθος υιοθετεί το φαινόμενο της υπερδιόρθωσης. *Υπερδιόρθωση* ονομάζουμε «το φαινόμενο κατά το οποίο μια ανασφαλής κοινωνική ομάδα γενικεύει τη χρήση ενός γλωσσικού στοιχείου (που χαρακτηρίζει άλλη ομάδα, με αυξημένο κοινωνικό γόητρο) και σε περιβάλλοντα όπου αυτό δεν χρησιμοποιείται από την αρχική ομάδα (υπερ-διορθώνει την ομιλία της)».

Το φαινόμενο της υπερδιόρθωσης συνήθως προέρχεται από ανασφαλής ομάδες ατόμων που προσπαθούν να χρησιμοποιήσουν τη γλώσσα με πιο μορφωμένο τρόπο ανάλογα με το τι τους φαίνεται πιο σωστό και όχι σύμφωνα με τους κανόνες τους γλωσσικού συστήματος και

αυτό έχει ως αποτέλεσμα πάλι το λάθος. Όπως το γλωσσικό λάθος, έτσι και το φαινόμενο της υπερδιόρθωσης απαντάται στον προφορικό αλλά και στον γραπτό λόγο.

1.2. Συνεισφορά εργασίας

Η εργασία αυτή, αφορά στο ελληνικό γλωσσικό σύστημα και πιο συγκεκριμένα στα λάθη που γίνονται στην καθημερινότητα, καθώς και την λανθασμένη μας προσπάθεια να μιλήσουμε ή να γράψουμε σωστά (υπερδιόρθωση). Αναλύουμε επίσης το φαινόμενο της υπερδιόρθωσης.

Η συνεισφορά στη γνώση είναι σημαντική. Εφόσον ξέρουμε τί είναι σωστό και τί λάθος μας είναι ευκολότερο να κάνουμε σωστή χρήση της γλώσσας μας, και το να μιλάμε και να γράφουμε σωστά αποτελεί βασική κατάκτηση στη ζωή μας.

Μέσα από αυτή την εργασία θα επωφεληθούμε στην καθημερινή μας ζωή και στην δουλειά μας. Επίσης, η εργασία αυτή έχει ως στόχο να αποτελέσει ένα εγχειρίδιο της γλώσσας.

1.3. Δομή εργασίας

Η πτυχιακή εργασία ξεκινάει με τον ορισμό της γλώσσας και της επιστήμης της γλωσσολογίας γενικά, αλλά και όπως την ορίζουν κάποιοι γλωσσολόγοι και επεξηγούνται τα κύρια επίπεδα ανάλυσης της με ενδεικτικά παραδείγματα.

Στη συνέχεια, χωρίζεται σε δύο βασικά μέρη όπως φαίνεται και από τον τίτλο της μελέτης: α) το γλωσσικό λάθος και β) η υπερδιόρθωση. Στο πρώτο μέρος, με τίτλο «Γλωσσικό λάθος» θα μιλήσουμε για την έννοια και τον ορισμό του γλωσσικού λάθους, τις επιμέρους κατηγορίες των λαθών που αφορούν το γλωσσικό σύστημα σύμφωνα με τα επίπεδα ανάλυσης (φωνητικό-φωνολογικό, μορφολογικό, συντακτικό, σημασιολογικό, πραγματολογικό και λεξιλογικό επίπεδο), παραδείγματα από τα λάθη που κάνουμε στην καθημερινότητά μας και τα αίτια στα οποία οφείλονται τα λάθη αυτά. Στη συνέχεια, θα αναφερθούμε στα γλωσσικά δάνεια, στις κοινωνιολογικές προεκτάσεις του θέματος, καθώς και στη ταυτότητα του λάθους.

Στο επόμενο κεφάλαιο, με τίτλο «Υπερδιόρθωση» θα ορίσουμε το φαινόμενο της

υπερδιόρθωσης, θα δούμε τις κατηγορίες της υπερδιόρθωσης, πού οφείλεται το φαινόμενο αυτό και τέλος παραδείγματα υπερδιόρθωσης που συναντάμε συχνά.

Παρακάτω, στο κεφάλαιο με τίτλο «Γλωσσική και επικοινωνιακή ορθότητα» θα ορίζεται και θα αναλύεται η γλωσσική ικανότητα και η επικοινωνιακή ικανότητα που αφορούν στο σύνολο της γλωσσικής συμπεριφοράς του ανθρώπου που του επιτρέπουν να μιλάει και να γράφει σωστά.

Στο τελευταίο κεφάλαιο, που έχει τίτλο «Συμπεράσματα» ανακεφαλαιώνουμε, γίνεται αποτίμηση του έργου, περιγράφονται οι μελλοντικές κατευθύνσεις για την αποφυγή των γλωσσικών λαθών και αναφέρεται η εξέλιξη της γλώσσας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΠΙΠΕΔΑ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΤΗΣ

2.1. Εισαγωγή

Η γλώσσα αποτελεί το βασικό εργαλείο επικοινωνίας των ανθρώπων στις μεταξύ τους κοινότητες, εδώ και πολλούς αιώνες. Ανέκαθεν ο άνθρωπος χρησιμοποιούσε τη γλώσσα για να εκφράσει τα συναισθήματά του, τις σκέψεις του, τους προβληματισμούς του. Ακόμα και πριν τη κατάκτηση της γλώσσας με την έννοια που υπάρχει σήμερα, οι άνθρωποι χρησιμοποιούσαν μορφασμούς και επιφωνήματα για να συνεννοηθούν μεταξύ τους. Αυτό μας κάνει να καταλάβουμε το πολυδιάστατο νόημα της γλώσσας και τη τεράστια σημασία της ως όργανο επικοινωνίας σε κοινότητες ανθρώπων. Η ανθρώπινη γλώσσα αποτελεί το πιο ανεπτυγμένο σύστημα επικοινωνίας.

«Η γλώσσα είναι ένας κώδικας όπου οι ιδέες για τον κόσμο εκφράζονται μέσα από ένα συμβατικό σύστημα αυθαίρετων σημάτων επικοινωνίας. Τα απαραίτητα συστατικά γνωρίσματα κάθε γλώσσας είναι οι φθόγγοι και οι σημασίες. Οι φθόγγοι αποτελούν την μορφή, την ύλη. Οι σημασίες είναι το περιεχόμενο. Οι φθόγγοι συγκροτούν ενότητες με ορισμένη μορφή και σύσταση. Οι συνδυασμοί αυτών των ενοτήτων συνιστούν ένα κώδικα σημείων.» (Bloom, 1988).

Υπάρχουν πολλαπλοί ορισμοί όσον αφορά τη γλώσσα και αυτό γιατί το νόημα της είναι από μόνο του περίπλοκο. Δεν υπάρχει ένας γενικά αποδεκτός ορισμός της γλώσσας, ωστόσο μερικοί γλωσσολόγοι προσπάθησαν να δώσουν τον δικό τους ορισμό όσο πιο πλήρες γίνεται σύμφωνα με τη δική τους ερμηνεία σε αυτή τη περίπλοκη έννοια. Ενδεικτικά κάποιοι από αυτούς τους ορισμούς ορίζονται παρακάτω.

Ο Bussman, ερμηνεύει την έννοια της γλώσσας «ως ένα φωνητικό ακουστικό σύστημα συμβατικών σημείων για την διατύπωση και συναλλαγή απόψεων, γνώσεων και πληροφοριών, καθώς και τη μετάδοσή τους από γενιά σε γενιά, το οποίο βασίζεται σε νοητικές διαδικασίες και καθορίζεται από το εκάστοτε κοινωνικό σύστημα».

Ο Martinet χαρακτήρισε τη γλώσσα « ως ένα όργανο το οποίο διαθέτει διπλή άρθρωση και

έχει χαρακτήρα πρωταρχικά φωνητικό. Η πρώτη άρθρωση συνίσταται στα ελάχιστα σημεία της γλώσσας, τα μονήματα. Τα μονήματα συνάπτουν το νόημα που θέλουμε να δώσουμε. Όταν συνάψουμε διαδοχικά τα μονήματα, δημιουργούνται τα φωνήματα, τα οποία θεωρούνται η δεύτερη άρθρωση».

Ο Sorix όρισε τη γλώσσα « ως καθαρά ανθρώπινη και μη ενστικτώδη μέθοδο για την μετάδοση ιδεών και μηνυμάτων μέσω ενός συστήματος που το παράγουμε εκούσια».

Αφού ορίσαμε την έννοια της γλώσσας είναι σκόπιμο να αναφερθούμε στα πέντε βασικά επίπεδα ανάλυσης της που αποτελούν προϋποθέσεις για την επικοινωνία και τη σωστή κατανόηση της γλώσσας πάνω στα οποία βασίζεται και είναι οργανωμένη, τα οποία είναι:

- 1) Φωνητικό-Φωνολογικό επίπεδο
- 2) Μορφολογικό επίπεδο
- 3) Συντακτικό επίπεδο
- 4) Σημασιολογικό επίπεδο
- 5) Πραγματολογικό επίπεδο

Αυτά τα επίπεδα θα τα δούμε αναλυτικότερα στη συνέχεια.

2.1.1. Επίπεδα ανάλυσης της γλώσσας.

Φωνητικό- Φωνολογικό επίπεδο

Η φωνολογία και η φωνητική περιγράφεται σαν ένα σύστημα ήχων και ηχητικών ακολουθιών και αφορά στον τρόπο που συνδυάζονται οι ήχοι, πώς τους αρθρώνει ο κάθε άνθρωπος, πώς τους αντιλαμβάνεται ο άνθρωπος και οι διακρίσεις στις διαφορετικές γλώσσες που υπάρχουν. Πιο συγκεκριμένα, με τον όρο φωνητική εννοούμε τη μελέτη και τη πρόσληψη των γλωσσικών ήχων. Συνδέεται με τους ήχους της γλώσσας όπως τους αρθρώνει ο ομιλητής και όπως τους αντιλαμβάνεται ο ακροατής. Η φωνολογία από την άλλη μεριά, δεν μελετά το τι ήχους προσλαμβάνει και παράγει ο άνθρωπος, αλλά ποιοι ήχοι έχουν διαφοροποιητική λειτουργία για το νόημα του γλωσσικού σήματος. Για τον λόγο

αυτό η φωνολογία έχει ως αντικείμενο κάθε γλώσσα ξεχωριστά. Ξεχωρίζει ακόμα τα αρχαία ελληνικά από τα νέα ελληνικά γιατί υπάρχει διαφορά μεταξύ βραχέων και μακρών φωνηέντων και διαφορά ανάμεσα στην διάρθρωση των διπλών συμφώνων, τα οποία δεν υπάρχουν στη νέα ελληνική γλώσσα.

Υπάρχει για παράδειγμα διαφορά στον τρόπο που αρθρώνεται η λέξη *διάθεση*, καθώς το σωστό είναι να προφέρεται ως [diathesi] και όχι ως [djathesi].

Μορφολογικό επίπεδο

Με την μορφολογία οι ήχοι συνδυάζονται σε μεγαλύτερες ενότητες. Η μορφολογία μελετά το σχηματισμό μιας λέξης και τη δομή της. Περιλαμβάνει τις λέξεις και τα μορφήματα της γλώσσας. Τα στοιχεία που συνδυάζονται μαζί για να σχηματίσουν λέξεις ονομάζονται μορφήματα. Μόρφημα είναι η ελάχιστη σημασιολογική μονάδα της γλώσσας που φέρει νόημα.

Για παράδειγμα τα φωνήματα «ε» και «ς» μαζί σχηματίζουν ένα μόρφημα, το «ες» που όταν προστίθεται στο τέλος ενός ουσιαστικού δηλώνει τον πληθυντικό αριθμό, δηλαδή «κοινότητ-ες», «άντρ-ες».

Συντακτικό επίπεδο.

Το συντακτικό επίπεδο ανάλυσης της γλώσσας αφορά στη γραμματική δομή μιας πρότασης. Η σύνταξη ορίζει τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι που είναι χρήστες μιας γλώσσας, τοποθετούν τα μορφήματα για να είναι κατανοητά από τους άλλους ανθρώπους, και αυτό το επιτυγχάνουν με τη σωστή ακολουθία των κανόνων που έχουν οριστεί. Επομένως, οι χρήστες μιας γλώσσας πρέπει να κατέχουν τη γραμματική δομή της γλώσσας τους, που αποτελείται από επιμέρους κανόνες, έτσι ώστε να συντάσσουν μία ορθή πρόταση. Σύμφωνα με τη γενετική γραμματική, οι κανόνες αποτελούνται από μια υποκειμενική δομή και μια μετασχηματιστική διαδικασία.

Για παράδειγμα, η παθητική δομή *Το σπίτι χτίστηκε από τους εργάτες* παράγεται από την ενεργητική δομή *Οι εργάτες έχτισαν το σπίτι* με μετασχηματισμό χωρίς την προϋπόθεση διαφορετικών υποκειμενικών δομών.

Σημασιολογικό επίπεδο.

Η σημασιολογία αφορά στη κατανόηση των νοημάτων και της σημασίας των λέξεων και των προτάσεων. Η σημασιολογία μελετά τις λέξεις, τις προτάσεις και τις μεταξύ τους σχέσεις, συνδέσεις, ερμηνείες και σημασίες. Για παράδειγμα, αντικείμενα, γεγονότα και οι σχέσεις τους συνδέονται στο μυαλό μας για να σχηματίσουμε μια πρόταση και το αντίθετο, δηλαδή λέξεις και προτάσεις συνδυάζονται στο νου μας με απεικονίσεις και αναπαραστάσεις γεγονότων για να καταλάβουμε τη σημασία και το νόημα των λέξεων που ακούμε.

Όταν ακούμε για παράδειγμα τη λέξη *ευάριθμος* πρέπει να καταλαβαίνουμε τη σωστή σημασία της που είναι ολιγάριθμος και όχι πολυάριθμος.

Πραγματολογικό επίπεδο.

Η πραγματολογία σχετίζεται με τη χρήση της γλώσσας σε κοινωνικό επίπεδο και είναι αυτή που καθορίζει πότε, πώς και τί θα πούμε σε συγκεκριμένες περιπτώσεις στο κοινωνικό μας περιβάλλον. Η πραγματολογία μελετά δηλαδή, τη χρήση της φυσικής γλώσσας σε πραγματικές συνθήκες του ανθρώπινου περιβάλλοντος επικοινωνίας. Μπορεί να είναι είτε γλωσσικό, που αφορά τα συμφραζόμενα, είτε εξωγλωσσικό που έχει να κάνει με τους μορφασμούς, τις χειρονομίες, τα νεύματα, τον τόνο της φωνής κ.ά. Όλα αυτά πάντα σε συγκεκριμένο χώρο και χρόνο. Πιο συνοπτικά, η πραγματολογία ορίζει την επικοινωνιακή περίσταση που χρησιμοποιείται η γλώσσα από τον κάθε άνθρωπο.

Για παράδειγμα, υπάρχει διαφορά όταν ζητάμε βοήθεια για κάποιο θέμα από έναν φίλο μας, από όταν θέλουμε να ζητήσουμε βοήθεια από έναν καθηγητή μας. Στην πρώτη περίπτωση θα μπορούσαμε να πούμε *Βοήθησε με!* , ενώ στη δεύτερη ένας σωστός τρόπος θα ήταν να πούμε *Σας παρακαλώ, θα μπορούσατε να με βοηθήσετε;*

Τα παραπάνω επίπεδα της γλωσσικής ανάλυσης έχουν μια αλληλουχία, μέσω της οποίας καταλαβαίνουμε το νόημα της γλώσσας και της επιστήμης της γλωσσολογίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΓΛΩΣΣΙΚΟ ΛΑΘΟΣ

3.1. Εισαγωγικές έννοιες

Στην κάθε γλώσσα ξεχωριστά, υπάρχουν αποκλίσεις από το γενικά αποδεκτό με ειδικούς κανόνες διαμορφωμένο γλωσσικό σύστημα. Αυτό σημαίνει ότι δεν γίνεται πάντα ορθή χρήση της γλώσσας όπως έχει οριστεί από τους κανόνες που ισχύουν στο εκάστοτε γλωσσικό σύστημα. Όπως ορίσαμε και παραπάνω γλωσσικό λάθος είναι «κάθε απόκλιση από τη γλωσσική νόρμα, την οποία μια κοινότητα θέτει ως πρότυπο και την περιβάλλει με το κύρος του κανόνα».

Από αυτόν τον ορισμό προκύπτουν ήδη κάποια ζητήματα. Η νόρμα σημαίνει την επικράτηση μιας συγκεκριμένης, έναντι όλων των υπολοίπων γλωσσικών ποικιλιών που υπάρχουν μέσα σε ένα κράτος. Με την ερμηνεία αυτή, θα μπορούσε να οριστεί ως λάθος η απόκλιση από τη νόρμα που εμφανίζει μια διάλεκτος ή μια άλλη γλωσσική ποικιλία. Η νόρμα όμως αποτελεί μια τυποποιημένη γλωσσική μορφή η οποία έχει επικρατήσει μέσα από διαδικασίες κωδικοποίησης και έχει αποτυπωθεί έτσι στα λεξικά και στην γραμματική μιας γλώσσας. Ωστόσο και σε αυτή τη κωδικοποίηση εμφανίζονται διαφοροποιήσεις, αφού το περιεχόμενο των εγχειριδίων αυτών τροποποιείται ανάλογα με το στόχο που επιτελούν, τις γλωσσικές αλλαγές, αλλά και την επιρροή του χρόνου και της χρονικής περιόδου. Υπάρχει έτσι μια απόσταση σε σχέση με το τί λέγεται στην καθημερινότητα των ανθρώπων, και στο τί ισχύει τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Για τον λόγο αυτό, μεγάλος αριθμός μορφών και εκφορών του λόγου, εάν κριθούν σύμφωνα με τους τρέχοντες κανόνες, αξιολογούνται ως λάθη και αυτό γιατί η νόρμα καθώς επενδύεται με το κύρος του κανόνα και την ισχύ του προτύπου, εμφανίζεται ως η μόνη ορθή γλωσσική μορφή.

Ένας τρόπος να εξετάσουμε τα λάθη αυτά είναι να αναφερθούμε στις γενικές τους κατηγορίες, ανάλογα με το επίπεδο ανάλυσης της γλώσσας. Τα λάθη που γίνονται στη γλώσσα έχουν διάφορους παράγοντες και αφορούν τα λάθη που γίνονται στο φωνητικό-φωνολογικό, μορφολογικό, συντακτικό, σημασιολογικό και λεξιλογικό επίπεδο. Οι βασικοί λόγοι που υπάρχει το γλωσσικό λάθος είναι η έλλειψη προσοχής του μαθητή, η ανεπαρκής

διδασκαλία από την πλευρά των εκπαιδευτικών κ.ά. ωστόσο τα συχνότερα λάθη παρατηρούνται στους δίγλωσσους μαθητές που δεν κατέχουν ολοκληρωμένο ένα γλωσσικό σύστημα.

3.2. Κατηγορίες γλωσσικού λάθους

Σε κάθε επιμέρους γλωσσικό επίπεδο ανάλυσης, συναντώνται και γλωσσικά σφάλματα. Υπάρχουν επίσης, λάθη που αφορούν τον προφορικό λόγο και λάθη που αφορούν τον γραπτό λόγο.

Ο προφορικός λόγος είναι εφήμερος και απροσχεδιάστος και υπάρχει η πίεση του χρόνου και του συνομιλητή- ακροατή, οπότε παρατηρούνται σφάλματα συχνότερα στον τρόπο σύνταξης μιας πρότασης, αλλά και άλλες λάθος εκφράσεις που ενδεχομένως να μη τις έκανε κάποιος λάθος αν είχε την άνεση του χρόνου και της σκέψης. Ο γραπτός λόγος από την άλλη, προϋποθέτει τη γραφή, οπότε τα λάθη που παρατηρούνται συχνότερα είναι τα ορθογραφικά. Τα γλωσσικά λάθη βρίσκονται σε κάθε επίπεδο ανάλυσης της γλώσσας και αναλυτικότερα υπάρχουν:

Λάθη στο φωνητικό-φωνολογικό επίπεδο

Τα λάθη στο φωνητικό-φωνολογικό επίπεδο αφορούν τη προφορά των λέξεων και τον τρόπο που προφέρεται ένα φώνημα. Τα λάθη σε αυτό το επίπεδο παρατηρούνται στον προφορικό λόγο. Παρατηρούνται αποκλίσεις στην προφορά ηχηρών και άηχων κλειστών σε διάφορες θέσεις μέσα στο εκφώνημα όπως στη λέξη “πέντε” που κάποιοι τη προφέρουν ως [pede] και κάποιοι ως [pende]. Επίσης παρατηρείται απόκλιση μεταξύ της προφοράς λέξεων που εμφανίζουν τη δομή : [ι (άτονο) + φωνήεν]. Για παράδειγμα, η προφορά της λέξης διάρρηξη ως [djariksi] αντί του κανονικού [diariksi], προφορά που αποτελεί προσαρμογή στις υπόλοιπες λέξεις που προφέρονται ως [dja], όπως η λέξη διαβάζω [djavazo]. Άλλα παραδείγματα: [yramarja] αντί [yramaria], [djalogos] αντί [dialogos], [djathesi] αντί [diathesi] κ.ά.

Λάθη στο μορφολογικό επίπεδο.

Η μορφολογία ασχολείται με τις λέξεις που σχηματίζονται με μορφήματα. Σε αυτό το

επίπεδο παρατηρούνται συχνά σφάλματα και αυτό διότι οι άνθρωποι μπερδεύουν το μόρφημα που βάζουν στο τέλος των λέξεων. Για παράδειγμα η διατήρηση της εσωτερικής αύξησης στον τύπο της προστακτικής του ρήματος “κατέθεσε”, αντί του κανονικού “κατάθεσε”, υπό την επίδραση του τρίτου προσώπου του αορίστου που είναι “κατέθεσε”. Εκτός από λάθη στους τύπους των ρημάτων παρατηρούνται σε επίθετα, ουσιαστικά και επιρρήματα. Κάποια ενδεικτικά παραδείγματα : στο επίθετο “διεθνής”, η δημιουργία τύπου γενικής “διεθνή” αντί του κανονικού “διεθνούς”, από την επίδραση άλλων ουσιαστικών τα οποία σχηματίζουν γενική σε “-η”. Επίσης, όλο και συχνότερα παρατηρούνται λανθασμένοι τύποι ουσιαστικών όπως “πειθώς” αντί του ορθού “πειθούς”.

Λάθη στο συντακτικό επίπεδο.

Το συντακτικό επίπεδο αφορά στη δομή των προτάσεων, και τα πιο συχνά λάθη στο επίπεδο αυτό, έχουν να κάνουν με σύνταξη προθέσεων όπως παραδείγματος χάρη “μετά Χριστού” αντί του σωστού “μετά Χριστόν”, “ υπέρ του δέοντος” αντί “υπέρ του δέον” κ.ά. Παρατηρούνται επίσης λάθη στη σύνταξη προτάσεων με κάποια ρήματα, όπως: “αποποιούμαι την κληρονομιά”, “απεμπολώ τις ιδέες μου” κ.ά. Ως λάθη στο συντακτικό επίπεδο είναι και οι εκφορές “πιο καλύτερος”, “πιο γρηγορότερος” κλπ που ανήκουν ορθότερα στο μορφοσυντακτικό επίπεδο όπου συνυπάρχουν πλεοναστικά δύο μορφήματα (πιο, -τερος) για να δηλώσουν τον συγκριτικό βαθμό.

Λάθη στο σημασιολογικό επίπεδο.

Το σημασιολογικό επίπεδο αφορά στο πώς αντιλαμβανόμαστε τις λέξεις και τα νοήματα τους. Και σε αυτό το επίπεδο είναι πολύ πιθανό να υπάρξουν σφάλματα στα νοήματα ορισμένων λέξεων. Τα λάθη προκύπτουν από λανθασμένη διαχείριση του νοήματος των λέξεων. Μερικά παραδείγματα: Όταν γίνεται χρήση της λέξης “ευάριθμος” για να δηλωθεί ο “πολυάριθμος” ενώ η σημασία του είναι “ολιγάριθμος”. Ακόμα, η λέξη “ξαναεπανέρχομαι” αντί του ορθού “επανέρχομαι” ή “ξανάρχομαι”.

Λάθη στο πραγματολογικό επίπεδο.

Στο επίπεδο αυτό, τα λάθη προκύπτουν από άγνοια των κανόνων γλωσσικής συμπεριφοράς, δηλαδή όταν δεν διαχωρίζεται το οικείο από το επίσημο ύφος, ή όταν γίνεται χρήση ενικού αριθμού σε κάποιον άνθρωπο με ανώτερη θέση ή σε κάποιον μεγαλύτερο. Στην κάθε

ξεχωριστή επικοινωνιακή περίσταση πρέπει να γνωρίζουμε πότε θα αστερευτούμε, πότε θα μιλήσουμε ειρωνικά, πότε να είμαστε ευγενικοί κτλ. Για παράδειγμα είναι λάθος να λέμε σε άτομο μεγαλύτερης ηλικίας “Γεια σου”, αντί “Γεια σας”.

Λάθη στο λεξιλογικό επίπεδο.

Στο λεξιλόγιο μιας γλώσσας υπάρχουν ορισμένες λέξεις που αποκλίνουν από τις ετυμολογικά ορθές τους. Τα λάθη αυτά στο λεξιλογικό επίπεδο οφείλονται σε διάφορους παράγοντες και σε συγκεκριμένους μηχανισμούς της γλώσσας, όπως για παράδειγμα στα φαινόμενα της αναλογίας, της ενίσχυσης, της παρετυμολογίας κλπ. Οφείλονται ακόμη σε γλωσσικά δάνεια και σε γλωσσικές μορφές που ξεκίνησαν ως γλωσσικά λάθη και στη συνέχεια υπερίσχυσαν. Στην κατηγορία αυτή υπάρχουν πολλά διαφορετικά είδη λαθών. Ακολουθούν παραδείγματα λέξεων που γίνονται συχνότερα από τους ανθρώπους.

- Αμβρότητα, αντί του ορθού αβρότητα
- Αγοροπωλησία, αντί του ορθού αγοραπωλησία
- Από ανέκαθεν, αντί του ορθού ανέκαθεν
- Αποθανατίζω, αντί του ορθού απαθανατίζω
- Γενεολογικός, αντί του ορθού γενεαλογικός
- Δεπτερόλεπτα, αντί του ορθού δευτερόλεπτα
- Μεγένθυση, αντί του ορθού μεγέθυνση
- Παρανομαστής, αντί του ορθού παρονομαστής
- Φυσιοθεραπεία, αντί του ορθού φυσικοθεραπεία

Τα παραπάνω παραδείγματα είναι από την ιστοσελίδα: <https://www.fractalart.gr/to-glwsiko-lathos/>

3.3. Ερμηνεία των γλωσσικών λαθών

Στην προσπάθεια να ερμηνεύσουμε τα λάθη αυτά, συναντάμε τρία γλωσσικά φαινόμενα, της αναλογίας, της ενίσχυσης και της παρετυμολογίας. Πιο αναλυτικά:

- i. Αναλογία: είναι το φαινόμενο, σύμφωνα με το οποίο ένα στοιχείο της γλώσσας τροποποιείται με βάση γλωσσικά σχήματα που προϋπήρχαν σε αυτήν. Το φαινόμενο αυτό υπάρχει κυρίως στον προφορικό λόγο και το συναντάμε στο φωνητικό και φωνολογικό επίπεδο όπου υπάρχει για παράδειγμα αναλογική επίδραση της συνιζιμένης προφοράς [dja] και έτσι προφέρουμε λανθασμένα τη λέξη [djalogos] με βάση τη προφορά της λέξης [djanazo], και αυτό συμβαίνει και σε άλλες λέξεις που κανονικά προφέρονται ασυνίζητα. Επίσης, το φαινόμενο της αναλογίας, παρατηρείται και στο μορφολογικό επίπεδο, όπου λανθασμένα χρησιμοποιείται ο τύπος της οριστικής αορίστου “αντέγραψε”, για τον τύπο της προστακτικής “αντίγραψε”, επειδή δεχόμαστε την αναλογική επίδραση. Στην κατηγορία αυτή υπάρχουν και άλλα παραδείγματα όπως στο επίθετο “διεθνής” όπου στη γενική λανθασμένα γίνεται “του διεθνή”, αντί του ορθού “του διεθνούς”, κατ’ αναλογία του “μαθητή” που σχηματίζει γενική σε -η.
- ii. Ενίσχυση: είναι το γλωσσικό φαινόμενο που παρατηρούμε στο συντακτικό επίπεδο, κατά το οποίο “ενισχύουμε” τις λέξεις με τη προσθήκη μορφημάτων ή πλεονασμάτων για να ενισχύσουμε τη σημασία της λέξης ή για να έχουμε μεγαλύτερη εκφραστικότητα σε αυτά που λέμε. Για παράδειγμα σε λέξεις όπως “πιο καλύτερος”, “πιο γρηγορότερος” όπου χρησιμοποιείται πλεοναστικά πιο και -τερος, είτε σε λέξεις που συντάσσονται με λάθος προθέσεις όπως “από ανέκαθεν” αντί του σωστού “ανέκαθεν”, “υπέρ του δέοντος” αντί του ορθού “υπέρ του δέον” κ.ά.
- iii. Παρετυμολογία: το φαινόμενο αυτό παρατηρείται στο λεξιλογικό, σημασιολογικό αλλά και ορθογραφικό επίπεδο. Είναι το φαινόμενο σύμφωνα με το οποίο ο ομιλητής προσπαθεί να εξοικειωθεί με μία “ανοικεία” λέξη και έτσι δίνει εσφαλμένα άλλη ερμηνεία στη λέξη προσαρμόζοντας την σε μορφές που ήδη γνωρίζει, με αποτέλεσμα να προκύπτουν γλωσσικές αποκλίσεις. Παραδείγματος χάρη, αντιλαμβάνεται το πρόθημα ευ- με θετική σημασία και δίνει λανθασμένη ερμηνεία στη λέξη “ευάριθμος” που δεν σημαίνει πολυάριθμος, αλλά ολιγάριθμος. Παρόμοια, ο

ομιλητής χρησιμοποιεί τη λέξη “ανθηρόστομος” (ανθηρός + στόμα), αντί του “αθυρόστομος” (αθυρός + στόμα «αυτός που δεν έχει θύρα στο στόμα του»), επειδή δεν έχει εξοικειωθεί με τη λέξη “αθυρός”. Ακόμη, στον γραπτό λόγο, γίνονται ορθογραφικά λάθη διότι “παρετυμολογείται” η ερμηνεία κάποιων λέξεων. Λόγου χάρι, γράφεται εσφαλμένα η λέξη “ορθοπαιδική” αντί του σωστού “ορθοπεδική” κ.ο.κ.

3.4. Αίτια γλωσσικού λάθους

Το φαινόμενο του γλωσσικού λάθους όπως είδαμε είναι συχνό και πράγματι η ελληνική είναι μια δύσκολη γλώσσα, ωστόσο υπάρχουν και λάθη που οφείλονται και σε άλλα αίτια τα οποία παρουσιάζονται παρακάτω και ισχύουν για όλες τις γλώσσες του κόσμου. Είναι κατά κύριο λόγο αιτίες κοινωνικές, επικοινωνιακές, ψυχολογικές, βιολογικές και αιτίες πληροφόρησης. Αναλυτικότερα:

- Κοινωνικές αιτίες: Σε αυτή τη κατηγορία βρίσκουμε λάθη που γίνονται είτε λόγω ανεπαρκούς διδασκαλίας, είτε λόγω αδιαφορίας και αμέλειας από την πλευρά των μαθητών αλλά και των εκπαιδευτικών, είτε ελλειπούς γνώσης της γλώσσας και των κανόνων της. Στα λάθη που οφείλονται σε κοινωνικά αίτια, έχουν ίση βαρύτητα ευθύνης τόσο οι μαθητές, όσο και οι δάσκαλοι-καθηγητές. Στους μαθητές παρατηρείται συχνά έλλειψη προσοχής και εξάσκησης, ενώ από την πλευρά των εκπαιδευτικών παρατηρείται ανεπαρκής διδασκαλία, και αυτά έχουν ως αποτέλεσμα πλημμελή κατοχή της γλώσσας που οδηγεί στο γλωσσικό λάθος.
- Επικοινωνιακές αιτίες. Εδώ τα λάθη αφορούν στις επιδράσεις που έχει η ίδια η επικοινωνία. Παρατηρούνται γλωσσικές αποκλίσεις ανάλογα με τον τόπο και τις άλλες διαλέκτους, ακόμα και με την πάροδο του χρόνου υπάρχει απόκλιση σε λέξεις που παλαιότερα προφέρονταν και γράφονταν αλλιώς από ότι σήμερα. Στην κατηγορία αυτή μπορεί να ενταχθεί και η μίμηση, όπου όταν κάτι ειπωθεί λάθος, είναι εύκολο να αναπαραχθεί από άλλους ανθρώπους που δεν αναγνωρίζουν το σφάλμα.
- Ψυχολογικές αιτίες. Στις ψυχολογικές αιτίες εντάσσεται η αμηχανία, ο φόβος, η

έλλειψη προσοχής και μνήμης. Στην περίπτωση αυτή είναι πιθανόν ο ομιλητής να καταλάβει το λάθος και στη συνέχεια να το διορθώσει.

- Βιολογικές αιτίες. Στην κατηγορία αυτή, η κούραση ή η μέθη είναι βιολογικοί παράγοντες που επηρεάζουν τον άνθρωπο στην ομιλία και στην γραφή του. Ο άνθρωπος υπό την επήρεια αλκοόλ ή όντας κουρασμένος είναι πολύ πιθανό να μη μπορεί να σκεφτεί σωστά και εν συνέπεια να προβεί σε γλωσσικό λάθος. Ακόμη, η έλλειψη δοντιών επηρεάζει τον άνθρωπο από το να μιλήσει σωστά. Στις περιπτώσεις αυτές, σε φυσιολογικές συνθήκες ο ομιλητής μπορεί να μην έκανε αυτά τα γλωσσικά λάθη.
- Αιτίες πληροφόρησης. Ορισμένες φορές γίνονται γλωσσικά λάθη που οφείλονται σε αιτίες πληροφόρησης, όπως άγνοια θέματος ή ειδικού λεξιλογίου, όπως είναι για παράδειγμα ιατρικοί όροι. Στη περίπτωση αυτή, αν ο ομιλητής δεν γνωρίζει ή δεν είναι εξοικειωμένος με ένα ειδικό λεξιλόγιο οδηγείται σε γλωσσικό σφάλμα.

Ωστόσο στην ελληνική γλώσσα υπάρχουν λάθη και λάθη.. Δύο συχνές περιπτώσεις που συναντάμε γλωσσικό λάθος είναι από τα γλωσσικά δάνεια, και από άλλους κοινωνιολογικούς παράγοντες που θα αναλύσουμε στη συνέχεια.

3.5. Γλωσσικό λάθος και δάνεια

Γλωσσικός δανεισμός ορίζεται « ως η διαδικασία μέσα από την οποία μια γλώσσα παίρνει στοιχεία από μια άλλη γλώσσα και τα ενσωματώνει κατά κύριο λόγο στο λεξιλόγιο, αλλά και στην γραμματική, στο συντακτικό ή στην προφορά της». Ο γλωσσικός δανεισμός είναι αναπόφευκτος και όλες οι γλώσσες δανείζουν και δανείζονται λέξεις για να καλύψουν τις γλωσσικές και λεξιλογικές τους ανάγκες. Εφόσον ομιλητές μιας γλώσσας έρχονται σε επαφή με ομιλητές άλλης είναι πολύ πιθανό να περάσουν λέξεις από την μία γλώσσα στην άλλη. Ο δανεισμός είναι μια απόλυτα φυσική διαδικασία και συνηθισμένος τρόπος εμπλουτισμού μιας γλώσσας.

Τα δάνεια μπορεί να είναι είτε εξωτερικά, είτε εσωτερικά ή λόγια. Τα εξωτερικά δάνεια προέρχονται από μία ξένη γλώσσα. Στην ελληνική γλώσσα για παράδειγμα έχουμε

δανειστεί λέξεις όπως “σουπερμάρκετ” και “πάρκινγκ” από τα αγγλικά, “κρουασάν” και “φραπέ” από τα γαλλικά, “φαμίλια” από τα ιταλικά, “γιαούρτι” από τα τουρκικά και πολλά άλλα.

Εσωτερικός δανεισμός είναι το φαινόμενο κατά το οποίο μια γλώσσα δανείζεται λέξεις από μια διάλεκτο της ίδιας της γλώσσας. Στην περίπτωση αυτή υπερσχύουν ορισμένοι διαλεκτικοί τύποι στην κοινή γλώσσα. Παραδείγματος χάρη, η λέξη “κοπελιά” επικράτησε στην κοινή ελληνική γλώσσα από ένα ροδίτικο ιδίωμα.

Υπάρχουν ακόμη και τα λόγια δάνεια που προέρχονται από μια παλαιότερη περίοδο της ίδιας της γλώσσας ως συνειδητή επιλογή μορφωμένων ομιλητών που επιλέγουν να εισάγουν ορισμένες λέξεις από την αρχαία γλώσσα. Τέτοιες λέξεις είναι για παράδειγμα, η λέξη “θύρα” αντί της πόρτας και λέξεις όπως “παρατάσσω” ή “δραπέτης” που έχουν εισαχθεί στη νέα ελληνική ως λόγια δάνεια.

Μια άλλη κατηγορία δανείων είναι τα μεταφραστικά δάνεια, τα οποία είναι και πιο δύσκολο να εντοπιστούν, και αυτό διότι η γλώσσα που τα δανείζεται δεν δανείζεται τη λέξη ακριβώς, αλλά μόνο τη σημασία και μεταφράζει τη λέξη με λέξεις που υπάρχουν ήδη στο λεξιλόγιο της. Τέτοιες λέξεις είναι η λέξη “ποντίκι” από το αγγλικό “mouse” για να δηλώσει τη συσκευή που συνδέεται με τον υπολογιστή, η λέξη “ουρανοξύστης” από το αγγλικό “skyscraper” κ.ά. Επίσης έχουμε δανειστεί και εκφράσεις όπως “ξέπλυμα χρημάτων”, “βιβλίο τσέπης” από τις αντίστοιχες “money laundering”, “pocket book” κλπ.

Σε αυτό το σημείο είναι εύλογο να αναφερθούμε στα αντιδάνεια. Τα αντιδάνεια είναι λέξεις που έχουμε δανειστεί από άλλες γλώσσες, αλλά αυτές οι γλώσσες είχαν δανειστεί τις λέξεις από την δική μας γλώσσα σε παλαιότερη μορφή της. Έτσι οι λέξεις αυτές επηρεάζονται φωνητικά και πιθανώς αλλάζουν και σημασία και επιστρέφουν πάλι στη γλώσσα από την οποία προήλθαν.

Αντιδάνειο στην ελληνική γλώσσα για παράδειγμα αποτελεί η λέξη “γάμπα”, η οποία προέρχεται από το ιταλικό “gamba” που σημαίνει μηρός ανθρώπου, αυτή προέρχεται από τη λατινική “gamba” ή “camba” που σημαίνει οπλή ζώου, η οποία με τη σειρά της προέρχεται από το αρχαιοελληνικό “καμπή” που σημαίνει κάμψη/κλείδωση.

Στα γλωσσικά δάνεια και αντιδάνεια αλλά και στις λέξεις ξενικής προέλευσης παρατηρείται

συχνά σύγχυση ως προς την ορθογραφία. Παλαιότερα γράφαμε με την ιστορική ορθογραφία τους τις λέξεις όπως για παράδειγμα: σωφφέρ (γαλλικά chauffeur), γιώτ (αγγλικά yacht), τραίνο (αγγλικά train), πορτραίτο (αγγλικά portait), σαντιγύ (γαλλικά chantilly) κ.ά. Σήμερα, επικρατούν οι λέξεις στην απλοποιημένη τους μορφή και έτσι γράφουμε αντίστοιχα: σοφέρ, γιοτ, τρένο, πορτρέτο, σαντιγί. Ωστόσο η απλοποίηση αυτή, δεν εφαρμόζεται σε κύρια ονόματα όπου ισχύει «η αρχή της αντιστρεψιμότητας», και έτσι γράφουμε : Σαίξπηρ, Γκαίτε, Ρουσσώ κτλ.

Τα παλαιότερα δάνεια, μετά την ελληνιστική εποχή γράφονται απλοποιημένα (πλην ορισμένων εξαιρέσεων), έτσι γράφουμε γρίπη (αντί γρίπη), καβγάς (αντί καυγάς), καπέλο (αντί καπέλλο). Στα αντιδάνεια παρατηρείται διχογνωμία, ο Παπαναστασίου πιστεύει ότι πρέπει και εδώ να ισχύουν οι κανόνες απλούστευσης, ενώ ο Μπαμπινιώτης διαφωνεί και πιστεύει στην απώτερη ελληνική γραφή και στην ιστορική σημασία των λέξεων. Έτσι προτείνει γαρύφαλλο και όχι γαρίφαλο, ελιξήριο αντί ελιξίριο κ.ο.κ.

Για τον λόγο αυτό παρατηρούνται συχνά πολλά λάθη στα γλωσσικά δάνεια, αντιδάνεια και σε λέξεις ξένης προέλευσης, και είναι λογικό γιατί στο μυαλό του ανθρώπου επικρατεί σύγχυση.

3.6. Κοινωνιολογικές προεκτάσεις

Το γλωσσικό λάθος έχει προεκτάσεις κοινωνιολογικές, που σημαίνει ότι στις κοινότητες των ανθρώπων του λάθος που θα ειπωθεί, αναπαράγεται. Οι επιδράσεις των ΜΜΕ, του διαδικτύου, των ξένων γλωσσών, των άλλων διαλέκτων και κοινωνιόλεκτων, αλλά και των μεταναστών και της πληθυσμιακής ανομοιογένειας των κοινωνικών ομάδων, έχουν αντίκτυπο στη φθορά της γλώσσας μας.

Ένας τρόπος μετάδοσης των λαθών είναι η αναπαραγωγή από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ). Ο προφορικός αλλά και ο γραπτός λόγος που μεταδίδεται από τα ηλεκτρονικά και τα ραδιοφωνικά ΜΜΕ χαρακτηρίζεται από απλοποιήσεις και συντομεύσεις. Ιδιαίτερα, στους τίτλους των ρεπορτάζ συναντάμε πολλές συντομεύσεις, για λόγους οικονομίας, αισθητικούς, τεχνικούς κ.ά. Συγκεκριμένα στον λόγο των δημοσιογράφων, ακριβώς επειδή το επάγγελμα τους έχει κύρος, τα λάθη που γίνονται,

αναπαράγονται πολύ εύκολα από τους θεατές. Στο διαδίκτυο επίσης, είτε σε γραπτά κείμενα, είτε σε οπτικοακουστικό υλικό γίνονται συχνά γλωσσικά λάθη. Ο κάθε άνθρωπος πρέπει να έχει την δική του υποκειμενική κρίση για να ξεχωρίζει το λάθος από το σωστό και να μην αναπαράγει όσα ακούει και βλέπει στα ΜΜΕ.

Επίσης, στην ελληνική γλώσσα, (όπως και σε άλλες ξένες γλώσσες) εμφανίζονται διαφορετικοί διάλεκτοι ανάλογα με τις περιοχές της χώρας. Υπάρχουν διάφορες διάλεκτοι όπως: η βλάχικη, η ποντιακή, η κρητική και άλλες. Η κάθε διάλεκτος έχει τους δικούς της ιδιοματισμούς και τα δικά της χαρακτηριστικά. Οι διάλεκτοι αυτοί συνυπάρχουν, ωστόσο μία είναι η κυρίαρχη μορφή της γλώσσας, που είναι κοινωνικά αποδεκτή και δεν θα πρέπει να αλλοιωθεί και να επηρεαστεί από τις διάφορες διαλέκτους. Δεν είναι λάθος να μιλάμε κάποια διάλεκτο, αλλά θα πρέπει να ξεχωρίζουμε τα χαρακτηριστικά τα οποία είναι ιδιοματισμοί και δεν υπάρχουν στη κυρίαρχη μορφή της γλώσσας για να αποφεύγεται έτσι η φθορά της.

Υπάρχουν ακόμη, οι κοινωνικές διάλεκτοι ή αλλιώς κοινωνιόλεκτοι οι οποίες δεν καθορίζονται από τον τόπο που μιλιούνται αλλά από τις κοινωνικές ομάδες που τις μιλούν. Σε αυτή τη κατηγορία εμφανίζονται οι συνθηματικές γλώσσες, η γλώσσα της πιάτσας, η γλώσσα των νέων και άλλες. Από αυτές τις κοινωνιόλεκτους προκύπτουν συχνά γλωσσικά λάθη, εμφανίζονται νέες λέξεις και η επίδραση τους στη γλωσσική φθορά είναι εμφανής.

Η πληθυσμιακή ανομοιογένεια των κοινωνικών ομάδων έχει άμεσες και εμφανείς συνέπειες στη γλώσσα μας. Η Ελλάδα είναι μία χώρα υποδοχής μεταναστών και όπως διαβιούν στο εξωτερικό άτομα ελληνικής καταγωγής, έτσι και στη χώρα μας ζουν εκατομμύρια αλλοδαποί. Υπάρχουν επίσης περιπτώσεις μαθητών που ο ένας γονιός να είναι από ξένη χώρα και να μιλάει μια ξένη γλώσσα. Και στις δύο περιπτώσεις, τα άτομα αυτά είναι δίγλωσσα και έχουν αντίκτυπο στη γλώσσα κατά την επικοινωνία τους με άλλα άτομα, αν και γίνονται προσπάθειες από το εκπαιδευτικό σύστημα για την σωστή εκμάθηση της γλώσσας στα άτομα αυτά με σκοπό να υπάρξει γλωσσική ομοιογένεια.

3.7. Η Ταυτότητα του Γλωσσικού Λάθους¹

Τα περισσότερα λάθη παρατηρούνται σε λέξεις λογιότερης προέλευσης και για αυτούς τους λόγους ακόμα και οι πιο μορφωμένοι ομιλητές που δεν γνωρίζουν τη σημασία, την κλίση, την παραγωγή και τη σύνταξη της λέξης είναι δυνατόν να κάνουν λάθος. Πολλές λόγιες λέξεις ή εκφράσεις έχουν κληροδοτηθεί στη νέα ελληνική γλώσσα και έτσι οι χρήστες της γλώσσας στην προσπάθειά τους να εντάξουν τους τύπους αυτούς στους κανόνες της νέας ελληνικής, διαπράττουν γλωσσικά λάθη. Η αναλογική αυτή προσαρμογή παλαιότερων τύπων στη νέα ελληνική γλώσσα είναι πολύ συχνή αιτία των γλωσσικών λαθών.

Παρατηρούμε ότι τα περισσότερα λάθη αφορούν στο επίπεδο της μορφολογίας, διότι πολλά από τα λόγια λεξήματα έχουν περάσει αναλλοίωτα στη νέα ελληνική χωρίς να έχουν προσαρμοστεί στους κανόνες της. Αντίθετα, στο σημασιολογικό επίπεδο υπάρχει η περίπτωση κάποιος αρχαϊκός τύπος να έχει αντικατασταθεί από κάποιο σημασιολογικά παραπλήσιο λέξημα της νέας ελληνικής γλώσσας. Συμπερασματικά, οι βασικές μεταβολές παρατηρούνται στο μορφολογικό επίπεδο της γλώσσας.

Ενδιαφέρον έχει επίσης να αναγνωρίσουμε την ταυτότητα των ομιλητών που διαπράττουν τα γλωσσικά λάθη. Τα παραδείγματα δεν είναι στατιστικά, αλλά ποιοτικά και κατά προσέγγιση. Τα (57) παραδείγματα αφορούν στο επίπεδο της φωνολογίας, της μορφολογίας, της σύνταξης και της σημασιολογίας. Τα 32 γλωσσικά λάθη αντιστοιχούν σε άντρες ομιλητές και τα 25 σε γυναίκες. Με βάση και άλλες έρευνες που έχουν γίνει πάνω σε αυτό το θέμα, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι οι γυναίκες χρησιμοποιούν ορθότερα τη γλώσσα από ότι οι άντρες. Επίσης από την έρευνα φαίνεται ότι το μορφωτικό επίπεδο δεν παίζει μεγάλο ρόλο, καθώς γλωσσικά λάθη διαπράττει μεγάλος αριθμός ατόμων πανεπιστημιακής μόρφωσης. Όσον αφορά στην ηλικία των ομιλητών που διαπράττουν γλωσσικά λάθη παρατηρούμε ότι τα περισσότερα άτομα είναι ανάμεσα στα 20 και 35 χρόνια. Το γεγονός αυτό μπορεί να οφείλεται στο ότι τα άτομα αυτά δεν διδάχθηκαν επαρκώς την αρχαία ελληνική γλώσσα ή δεν τη διδάχθηκαν ποτέ. Όμως, σε άλλες έρευνες που έχουν γίνει φαίνεται ότι ακόμα και άτομα που έχουν διδαχθεί την αρχαία ελληνική γλώσσα κάνουν λάθη σε παρόμοιο ποσοστό με άτομα που δεν την έχουν διδαχθεί καθόλου.

Επομένως, η αντιμετώπιση των γλωσσικών λαθών με την διδασκαλία των αρχαίων

¹ Η έρευνα είναι από την εργασία της Βελουδογιάννη (2010).

ελληνικών δεν σταματά το πρόβλημα και πρέπει να βρεθούν και άλλες λύσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΥΠΕΡΔΙΟΡΘΩΣΗ

4.1. Εισαγωγικές έννοιες

Η υπερδιόρθωση είναι ένα φαινόμενο γλωσσικού λάθους, σύμφωνα με το οποίο γίνεται παραγωγή και χρήση κάποιων τύπων που μοιάζουν να είναι πιο σωστοί, ενώ είναι αρκετές φορές λανθασμένοι και αντιγραμματικοί. Σύμφωνα με έναν ορισμό «Υπερδιόρθωση ονομάζουμε το φαινόμενο κατά το οποίο μια ανασφαλής κοινωνική ομάδα γενικεύει τη χρήση ενός γλωσσικού στοιχείου (που χαρακτηρίζει άλλη ομάδα, με αυξημένο κοινωνικό γόητρο) και σε περιβάλλοντα όπου αυτό δεν χρησιμοποιείται από την αρχική ομάδα. (υπερδιορθώνει την ομιλία της)». Με πιο απλά λόγια σημαίνει την διόρθωση των σωστών τύπων γραμματικά και συντακτικά, και στη θέση τους χρήση των λανθασμένων τύπων, που ο ομιλητής πιστεύει ότι είναι οι σωστοί για λόγους ιδεολογικούς, ιδεοληπτικούς και διάφορους άλλους. Το φαινόμενο της υπερδιόρθωσης δεν το συναντάμε μόνο σε ομάδες με ανασφαλή κοινωνικά άτομα που επιδιώκουν ένα πιο μορφωμένο ύφος, συμβαίνει επίσης σε άτομα που δεν γνωρίζουν τους κανόνες που ισχύουν, αλλά και σε ανθρώπους που έχουν επηρεαστεί από την καθαρεύουσα και επικρατεί στο μυαλό τους σύγχυση ως προς το τί είναι σωστό.

4.2. Κατηγορίες και αίτια

Το φαινόμενο της υπερδιόρθωσης το βρίσκουμε σε διάφορες μορφές και κατηγορίες. Μια μορφή υπερδιόρθωσης θα μπορούσαμε να την ορίσουμε ως “αγγλοκλισία”. Αυτό συμβαίνει όταν λέξεις που έχουμε πάρει ως γλωσσικά δάνεια ή αγγλικές λέξεις που χρησιμοποιούμε στο λόγο μας, να τις κλίνουμε σύμφωνα με την αγγλική γραμματική. Πολύ συχνά συμβαίνει σε ουσιαστικά ενικού αριθμού (π.χ. Κόουτς), όταν θέλουμε να αναφερθούμε στον πληθυντικό αριθμό να κλίνουμε σύμφωνα με την αγγλική γραμματική (κόουτσις). Για τον σχηματισμό δηλαδή του τύπου ακολουθούν λανθασμένα τη μορφολογική διαδικασία της κλίσης, κατά την οποία ενώνουμε το λεξικό μόρφημα coach με το κλιτικό επίθημα της ονομαστικής πληθυντικού αριθμού -es. Σύμφωνα με τον κανόνα, το σωστό είναι οι δάνειες λέξεις που δεν έχουν ενσωματωθεί στο κλιτικό σύστημα της ελληνικής γλώσσας να

παραμένουν ως έχουν, δηλαδή άκλιτες. Αυτός ο κανόνας ισχύει για όσες λέξεις έχουμε δανειστεί και τις προφέρουμε όπως ακριβώς προφέρονται στη γλώσσα από την οποία τις έχουμε δανειστεί, και που έχουν κατάληξη που δεν αποτελεί κλιτικό επίθημα της ελληνικής γλώσσας.

Μερικά ακόμα παραδείγματα υπερδιόρθωσης σε αυτή τη κατηγορία που ακούμε συχνά είναι: γκολς αντί γκολ, τοστς αντί τοστ, όσκαρς αντί όσκαρ και άλλα πολλά. Αυτό το φαινόμενο δεν συμβαίνει μόνο με την αγγλική γλώσσα. Για παράδειγμα, κάποιοι κλίνουν την ιταλική λέξη καπουτσίνο ως καπουτσίνους κ.ά. Ωστόσο κάποιες δάνειες λέξεις κλίνονται κανονικά, παραδείγματος χάρη η λέξη καζίνο κλίνεται (τα καζίνα, του καζίνου).

Μια άλλη κατηγορία που θα μπορούσε να ενταχθεί στην υπερδιόρθωση, είναι η επικράτηση λέξεων από τη καθαρεύουσα. Η καθαρεύουσα είναι η λόγια μορφή της ελληνικής γλώσσας που χρησιμοποιήθηκε εκτεταμένα τον 19ο και 20ο αιώνα στην Ελλάδα αλλά και στην Κύπρο. Τη μορφή αυτή της γλώσσας την είχε προτείνει ο Έλληνας φιλόλογος, Αδαμάντιος Κοραΐς που είχε επηρεαστεί από τις ιδέες του διαφωτισμού. Η καθαρεύουσα είχε πολλά στοιχεία της αρχαίας ελληνικής γλώσσας και αποτελούσε ενδιάμεσο κρίκο της δημοτικής. Η διδασκαλία της καθαρεύουσας είχε καταργηθεί από την εκπαίδευση το 1976 από τον τότε υπουργό Παιδείας, Γεώργιο Ράλλη. Ως τότε υπήρχε ένας γλωσσικός διχασμός ανάμεσα στην δημοτική γλώσσα και την καθαρεύουσα, την οποία την χρησιμοποιούσαν κυρίως οι ελίτ της κοινωνίας έναντι του απλού λαού.

Στις μέρες μας, έχει παρατηρηθεί από κάποιους ανθρώπους να χρησιμοποιούν λέξεις και φράσεις της καθαρεύουσας με σκοπό να μιλήσουν πιο λόγια και εκλεπτυσμένα, όμως η χρήση αυτής της μορφής της γλώσσας είναι εσφαλμένη εφόσον έχει καταργηθεί και έχει επικρατήσει η Νέα ελληνική γλώσσα. Ωστόσο, υπάρχουν ορισμένες λέξεις και φράσεις της καθαρεύουσας που έχουν περάσει και καθιερωθεί έτσι στη νέα ελληνική και δεν είναι σωστό να μεταγλωττίζονται. Λόγου χάρη: Μικρά Ασία, Ερυθρά Θάλασσα, Μέλας Δρυμός, η Αριστερά, Λευκός Οίκος, βαρύ ύδωρ, εκδοτικός οίκος, χειμερία νάρκη, Μικρά Άρκτος, η μάστιγα (του αιώνα), η πτέρυγα (της Βουλής), κλάδος της επιστήμης, σινική μελάνη, δαμόκλειος σπάθη κ.ά. Τα παραπάνω παραδείγματα είναι από την ιστοσελίδα: http://users.uoa.gr/~nektar/history/language/lingual_remarks.htm

Εκτός από τις επιδράσεις της καθαρεύουσας και των δάνειων λέξεων από ξένες γλώσσες,

συχνές είναι οι περιπτώσεις που άνθρωποι που θέλουν να μιλήσουν με πιο μορφωμένο ύφος να χρησιμοποιούν λέξεις που αποκλίνουν από τις ορθές. Για παράδειγμα, η χρήση της λέξης “λεπτά” αντί του ορθού “λεφτά”. Επίσης παρατηρούνται λανθασμένες κλίσεις ουσιαστικών όπως: “τα στυλά”, αντί του σωστού “τα στυλό” κ.ο.κ.

Κάποια ακόμη παραδείγματα υπερδιόρθωσης και τα αντίστοιχα σωστά θα δούμε παρακάτω:

- του μεγάλου και όχι του μέγα
- περιθάλλω και όχι περιθάλπω
- παρεισφρέω και όχι παρεισφρύω
- επίμονος και όχι επίμων
- ενεργός και όχι ενεργής
- υποβολιμαίος και όχι υποβολιμαίος
- αποτάθηκα και όχι αποτάνθηκα

Τα παραδείγματα είναι από την ιστοσελίδα: <https://www.newsbeast.gr/weekend/arthro/2863633/ta-lathi-pou-kanoume-sti-glossa-mas-ke-vgazoun-mati>

Το βασικότερο αίτιο της υπερδιόρθωσης είναι ότι ο ομιλητής προσπαθεί να παρουσιάσει τον λόγο του ως λόγιο και μορφωμένο και να παρουσιάσει τον εαυτό του ως κοινωνικά ανώτερο. Το αποτέλεσμα βέβαια σε όποιον δεν κατέχει σωστά την γλώσσα του είναι η εκφορά λανθασμένων λέξεων, φράσεων και γενικά εννοιών. Ωστόσο, μερικά από τα λάθη αυτά μπορεί να οφείλονται και σε άγνοια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΗ ΟΡΘΟΤΗΤΑ

5.1. Γλωσσική ικανότητα

Η γλωσσική επικοινωνία απαιτεί συγκεκριμένες ικανότητες, γνώσεις και δεξιότητες για την αποφυγή των γλωσσικών λαθών. Είναι σημαντική η γνώση του γλωσσικού κώδικα και του γραμματικού συστήματος της κάθε γλώσσας, που αποτελείται από ήχους ή φθόγγους, το λεξιλόγιο, μορφολογικούς, συντακτικούς και σημασιολογικούς κανόνες της γλώσσας. Έχοντας αυτές τις γνώσεις έχουμε την ικανότητα να σχηματίζουμε ορθές φράσεις και προτάσεις, αλλά και να διακρίνουμε ποιες από αυτές είναι λανθασμένες. Η κατάκτηση λοιπόν της γλώσσας μας, είναι η γλωσσική μας ικανότητα.

Η γλωσσική κατάκτηση έχει να κάνει και με την ορθοέπεια που είναι «η ιδιότητα ή ικανότητα να διατυπώνουμε προφορικά ή γραπτώς ορθά έπη». Η ικανότητα αυτή μπορεί να κατακτάται χωρίς διδασκαλία με την γέννηση του κάθε ατόμου, αλλά είναι κυρίως επίκτητη. Η ορθοέπεια έχει δύο σκέλη: την εξωτερική ορθοέπεια (μορφολογικό επίπεδο) και την εσωτερική ορθοέπεια. Η εξωτερική ορθοέπεια προϋποθέτει ορθή γραφή και ορθή ομιλία. Η ορθή γραφή περιέχει την ορθογραφία, τη γραμματική ορθότητα της γραφής, και τη συντακτική ορθότητα γραφής. Από την άλλη μεριά, η ορθή ομιλία αναλύεται σε ορθοφωνία, γραμματική ορθότητα ομιλίας, και συντακτική ορθότητα ομιλίας. Το δεύτερο σκέλος της εσωτερικής ορθοέπειας έχει να κάνει με την ορθή χρήση των εννοιών, των σχέσεων μεταξύ τους και την αντιστοίχιση με όρους, την ορθή διατύπωση νοημάτων, κρίσεων, συλλογισμών και αφορά γενικά το εννοιολογικό επίπεδο.

Τα παραπάνω αφορούν τη γλωσσική ικανότητα του συστήματος με βάση γενικά αποδεκτούς κανόνες, όμως η γλωσσική επικοινωνία επιτυγχάνεται και με τη γνώση της χρήσης αυτού του συστήματος ανάλογα με τις επικοινωνιακές περιστάσεις, το περιβάλλον που βρισκόμαστε και τον συνομιλητή ή τους συνομιλητές μας και άλλα χαρακτηριστικά που θα δούμε στη συνέχεια.

5.2. Επικοινωνιακή ικανότητα

Η επικοινωνιακή ικανότητα δεν αφορά την ικανότητα παραγωγής και κατανόησης γραμματικά ορθών προτάσεων, αλλά έχει να κάνει με άγραφους κανόνες κοινωνικής επικοινωνίας, και την ικανότητα να γνωρίζει το κάθε άτομο τις κοινωνικές συνθήκες που θα χρησιμοποιήσει την κάθε πρόταση, σε ποια δηλαδή συγκεκριμένη περίπτωση. Οι συνθήκες αυτές καθορίζονται από διάφορους παράγοντες όπως: ποιος μιλάει, σε ποιον, πού, γιατί, τί σκοπό έχει, για ποιο θέμα και μέσω ποιου διαύλου επικοινωνίας. Αφορά δηλαδή τις κατάλληλες γλωσσικές επιλογές ανάλογα τις επικοινωνιακές περιστάσεις και έχει να κάνει με τον τρόπο που χρησιμοποιούμε το γλωσσικό μας σύστημα στο περιβάλλον που βρισκόμαστε. Η επικοινωνιακή ικανότητα έχει να κάνει δηλαδή με τη χρήση της γλώσσας με κατάλληλο, επαρκή και αποτελεσματικό τρόπο στις διάφορες περιστάσεις της επικοινωνίας. Είναι μια ικανότητα που αποκτάται σταδιακά από τη νεαρή μας ηλικία, μέσω της γλωσσικής μας κοινωνικοποίησης.

Συμπερασματικά, εκτός από τους κανόνες γραμματικής της γλώσσας, πρέπει να γνωρίζουμε με τι ύφος θα μιλήσουμε στο κάθε άτομο, ποιον θα αποκαλέσουμε παραδείγματος χάρη φίλο, κύριο, γιατρό, με ποιον θα αστελευτούμε, πότε θα αυξήσουμε ή θα μειώσουμε τον τόνο της φωνής μας, πότε θα μιλήσουμε σε πληθυντικό ευγενείας, πώς θα μιλήσουμε σε ένα οικογενειακό τραπέζι, πώς θα μιλήσουμε στους δασκάλους, πότε θα πούμε καλησπέρα, πότε καλημέρα και πολλά άλλα χαρακτηριστικά στοιχεία της επικοινωνίας μας που διαφέρουν ανάλογα με τις εκάστοτε περιστάσεις. Η επικοινωνιακή ικανότητα είναι μια ευρεία έννοια που αφορά στο σύνολο της γλωσσικής συμπεριφοράς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

6.1. Αποτίμηση εργασίας

Στην παρούσα εργασία μελετήσαμε τα φαινόμενα του γλωσσικού λάθους και της υπερδιόρθωσης. Σκοπός της μελέτης μας είναι να καταδείξουμε τις αποκλίνουσες χρήσεις τύπων της ελληνικής γλώσσας και μέσω παραδειγμάτων να αναλύσουμε αυτές τις αποκλίσεις, να εντοπίσουμε τις αιτίες που τις προκαλούν και να αντιπαραβάλουμε τους ορθούς τύπους στη γλωσσική έκφραση. Επιπλέον, μελετήσαμε το φαινόμενο της υπερδιόρθωσης, δηλαδή, της χρήσης (συνήθως από κοινωνικά ανασφαλής ανθρώπους) λανθασμένων τύπων στην ελληνική γλώσσα με σκοπό να ακουστούν πιο μορφωμένοι αγνοώντας όμως τους γλωσσικούς κανόνες. Αναλύσαμε τον παράγοντα που προκαλεί το φαινόμενο αυτό και τις κατηγορίες του, είδαμε χαρακτηριστικά παραδείγματα υπερδιόρθωσης και αντιπαραβάλαμε τους σωστούς τύπους.

Πιο αναλυτικά, ορίσαμε τις έννοιες του γλωσσικού λάθους και της υπερδιόρθωσης, περιγράψαμε τα βασικά επίπεδα ανάλυσης της γλώσσας, αναλύσαμε τα γλωσσικά λάθη που παρατηρούνται σε κάθε ένα από τα επίπεδα μέσα από χαρακτηριστικά παραδείγματα και ερμηνεύσαμε τα λάθη αυτά με τα τρία φαινόμενα της γλώσσας: αναλογία, ενίσχυση και παρετυμολογία. Στη συνέχεια, εντοπίσαμε τις αιτίες που προκαλούν τα γλωσσικά λάθη, αναγνωρίσαμε τα λάθη από γλωσσικά δάνεια με παραδείγματα, είδαμε τις κοινωνικές διαστάσεις του θέματος και εντοπίσαμε την ταυτότητα του γλωσσικού λάθους. Παρακάτω, αναλύσαμε το φαινόμενο της υπερδιόρθωσης, τις κατηγορίες του και τα αίτια του φαινομένου αυτού, είδαμε συγκεκριμένα παραδείγματα υπερδιόρθωσης και τα αντίστοιχα σωστά τους. Τέλος, αναλύσαμε τη γλωσσική και επικοινωνιακή ικανότητα που είναι μέρη της γλωσσικής συμπεριφοράς και είδαμε ότι εκτός από τη γνώση των γλωσσικών κανόνων, έχει μεγάλη σημασία και η επικοινωνιακή περίσταση θα χρησιμοποιήσουμε το γλωσσικό μας σύστημα.

6.2. Μελλοντικές κατευθύνσεις

Το γλωσσικό λάθος όπως είδαμε αποτελεί ένα συχνό φαινόμενο με πολυδιάστατους παράγοντες. Για την αποφυγή των γλωσσικών λαθών στο μέλλον σε όλα τα επίπεδα ανάλυσης της γλώσσας, χρειάζεται εξοικείωση με το γλωσσικό σύστημα όπως αποτυπώνεται στα λεξικά, στις γραμματικές και στα εγχειρίδια της γλώσσας. Όσον αφορά στο εκπαιδευτικό σύστημα, η διδασκαλία πρέπει να είναι επαρκής ιδιαίτερα στα φιλολογικά μαθήματα, να γίνεται εξάσκηση και να μαθαίνονται σωστά οι κανόνες χωρίς ελλείψεις. Από την πλευρά των μαθητών πρέπει να υπάρχει προσοχή κατά την διάρκεια του μαθήματος και μελέτη της γλώσσας και των κανόνων της. Για την αντιμετώπιση των γλωσσικών λαθών οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να διορθώνουν τα λάθη των μαθητών τόσο στο προφορικό, όσο και στον γραπτό λόγο και τα ορθογραφικά λάθη δεν θα πρέπει να αμελούνται. Επίσης, για την αποφυγή των γλωσσικών λαθών ο κάθε άνθρωπος πρέπει να έχει κριτική σκέψη, να ξεχωρίζει το σωστό από το λάθος και να μην αναπαράγει ότι ακούει χωρίς να γνωρίζει αν είναι σωστό.

Με την πάροδο του χρόνου όμως, αυτό που θεωρείται λάθος τη δεδομένη στιγμή μπορεί να αλλάξει και να προκαλέσει τη γλωσσική εξέλιξη. Η γλώσσα εξελίσσεται και αυτό οφείλεται σε διάφορους παράγοντες (κοινωνικούς, γεωγραφικούς κτλ.) Αυτό φαίνεται και από το γεγονός ότι οι διάλεκτοι αλλά και οι παλαιότερες μορφές της γλώσσας (αρχαία ελληνικά, καθαρεύουσα) έχουν επιδράσει και έχουν διαμορφώσει τη νέα ελληνική γλώσσα όπως τη ξέρουμε σήμερα και σε κάποιες (ελάχιστες) περιπτώσεις τα λάθη έγιναν η νόρμα. Για παράδειγμα, η λέξη “νοικοκύρης” παλαιότερα ήταν “οικοκύρης”, κάτι που άλλαξε με την εξέλιξη της γλώσσας και πλέον δεν θεωρείται σε καμία περίπτωση γλωσσικό λάθος. Αυτή η γλωσσική μεταβολή παρατηρείται όταν υπάρχουν κενά και αδιαφάνειες στο γλωσσικό σύστημα και όταν συνυπάρχουν γλωσσικές ποικιλίες όπως κοινωνιόλεκτοι κ.ο.κ. Υπάρχουν ποικίλοι παράγοντες που ευνοούν το γλωσσικό λάθος να γίνει τελικά η νόρμα. Τέτοιοι παράγοντες είναι η μεγάλη συχνότητα του λάθους, το μορφωτικό επίπεδο των ανθρώπων και το ποσοστό των ανθρώπων που χρησιμοποιούν τους λανθασμένους τύπους καθώς και το περιβάλλον που εμφανίζονται τα γλωσσικά λάθη.

Η γλωσσική μεταβολή και η εξέλιξη της γλώσσας είναι μια φυσική κατάσταση και δεν σημαίνει ούτε την πρόοδο αλλά ούτε και τη φθορά της γλώσσας. Η αλλαγή της γλώσσας

είναι ένα φαινόμενο που μελλοντικά θα συνεχιστεί γιατί όσο θα αλλάζουν οι κοινωνίες είναι φυσικό να αλλάζει και να εξελίσσεται και η γλώσσα. Επομένως, η διόρθωση των λαθών θα πρέπει να γίνεται βάση του τι ισχύει τη δεδομένη στιγμή κοινωνικά και γεωγραφικά και σε συνδυασμό με την υφολογία και τις κοινωνικές και επικοινωνιακές περιστάσεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Γκαρμπούνης Σ. (n.d.), Τα γλωσσικά λάθη: κριτική προσέγγιση και διδασκαλία. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://garbounisblog.blogspot.com/2018/10/blog-post_48.html (τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)

Δαμανάκης Μ. (n.d.), ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/thema_b6/thema_pdf.pdf (τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)

Ζαχαροπούλου Κ. (2018), Το γλωσσικό λάθος: Αποκλίσεις από τους ορθούς λεκτικούς τύπους. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://www.fractalart.gr/to-glwssiko-lathos/> (τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)

Θεοδωρόπουλος Τ. (2015), Κι αν επιστρέψαμε στην καθαρεύουσα; Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://www.kathimerini.gr/817434/opinion/epikairothta/politikh/ki-an-epistrefame-sthn-ka8areyoysa> (τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)

Κανάκης Κ. (2012), Επικοινωνιακή ικανότητα. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://www.greek-language.gr/digitalResources/modern_greek/tools/lexica/glossology_edu/lemma.html?id=115 (τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)

Καντζέλη Β. (2018), Η διάκριση μεταξύ του γλωσσικού και του ορθογραφικού λάθους στον λόγο των φυσικών ομιλητών της Ελληνικής. Μια θεωρητική σύνθεση. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://olympias.lib.uoi.gr/jspui/bitstream/> (τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)

Καψάλης Α. (2019), Οι γλωσσικές στάσεις των εκπαιδευτικών απέναντι στη γλωσσική διαφοροποίηση, το μαθητικό γλωσσικό λάθος και τη γλωσσική αλλαγή. Διδακτικές προεκτάσεις. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:

<https://pergamos.lib.uoa.gr/uoa/dl/frontend/file/lib/default/data/2879869/theFile/2879871>

(τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)

Κρασανάκης Δ. (2012), 100 ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΝΑ ΜΙΛΑΜΕ ΣΩΣΤΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://antidimos.blogspot.com/2012/07/100.html>

(τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)

Μπουρουτζή Ε. (n.d), επικοινωνιακή ικανότητα [communicative competence]. Διαθέσιμο

στον δικτυακό τόπο: <http://www.greek->

[language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/glossology/show.html?id=95](http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/glossology/show.html?id=95) (τελευταία

πρόσβαση 07/03/2020)

Παναγιωτίδης Φ. (2008), Ο νέος αρχαϊσμός: Αρχαϊσμός και υπερδιόρθωση. Διαθέσιμο στον

δικτυακό τόπο: <http://epanagiotidis.blogspot.com/2008/11/blog-post.html> (τελευταία πρόσβαση

07/03/2020)

Παπαδοπούλου Δ., Τζιμώκας Δ. (n.d.), Λάθη: είδη και αντιμετώπισή τους. Διαθέσιμο στον

δικτυακό τόπο: <http://elearning.greek->

[language.gr/pluginfile.php/4100/mod_resource/content/4/Eidi_kai_antimetopisi_lathon_Papadopoulou_Tzimokas.pdf](http://elearning.greek-language.gr/pluginfile.php/4100/mod_resource/content/4/Eidi_kai_antimetopisi_lathon_Papadopoulou_Tzimokas.pdf) (τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)

Παπαναστασίου Γ. (n.d.), ΓΛΩΣΣΙΚΟΣ ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:

http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/thema_a7/thema_pdf.pdf (τελευταία πρόσβαση

07/03/2020)

Παππάς Γ. (2012), Η Γλώσσα ως κώδικας Επικοινωνίας. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο:

<https://ohifront.wordpress.com/> (τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)

Παρασκευά-Βελουδογιάννη Δ. (2010), Γλωσσικά λάθη: αιτίες, μηχανισμοί και επίπεδα

εμφάνισης. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://www.academia.edu/> (τελευταία πρόσβαση

07/03/2020)

Παρούτσας Δ. Κ. (2004), Οι φυσικές γλώσσες – Κοινά χαρακτηριστικά. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://paroutsas.jmc.gr/glossol/kef1.htm> (τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)

Σκαρπέλλος Σ. (2009), ΤΑ ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΑ ΛΑΘΗ ΚΑΙ ΟΙ ΤΡΕΧΟΥΣΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ (Παρατηρήσεις σε μαθητικά γραπτά). Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://nemertes.lis.upatras.gr/jspui/bitstream/10889/2058/1/%CE%95%CE%A1%CE%93%CE%91%CE%A3%CE%99%CE%91.pdf> (τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)

Τζιτζιλής Χ. (n.d.), Η ελληνική γλώσσα και οι διάλεκτοι της. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://www.komvos.edu.gr/glwssa/odigos/thema_d5/d_5_thema.htm (τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)

Τσιτσανούδη-Μαλλίδη Ν. (2018), ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ & ΜΜΕ: Το λάθος στη γλώσσα και την επικοινωνία. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://www.uoi.gr/wp-content/uploads/2018/06/PROGRAMMA-4ou-DIETHNOYS-THERINOY-PANEPISTHMIOY-2018.pdf> (τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)

Βικιλεξικό (2018), υπερδιόρθωση. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: (τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)

Βικιπαίδεια (n.d.), Γλωσσολογία. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://el.wikipedia.org/wiki/> (τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)

Βικιπαίδεια (2020), Δάνειο (γλώσσα). Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://el.wikipedia.org/> (τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)

Βικιπαίδεια (2020), Καθαρεύουσα . Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://el.wikipedia.org/> (τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)

Γλωσσική και επικοινωνιακή ικανότητα. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://www.greek-language.gr/digitalResources/modern_greek/tools/lexica/glossology_edu/iframe.html?id=115&heading=2 (τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)

Ελληνική Εταιρεία Ορολογίας (2000), ΟΡΟΓΡΑΜΜΑ. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://www.eleto.gr/download/Orogramma/ORO43-48-Orthoepy1-5_V03.pdf (τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)

Τι είναι η επικοινωνιακή ικανότητα; Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: http://www.greek-language.gr/digitalResources/modern_greek/tools/lexica/glossology_edu/iframe.html?id=115&heading=1 (τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)

Το εργαστήρι του λόγου (n.d.) Τα γλωσσικά επίπεδα. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://www.toergastiritoulogou.gr/> (τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)

Etymologia.gr (2018), Γλωσσικά δάνεια και αντιδάνεια. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://etymologia.gr/> (τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)

Newsbeast (2017), Τα λάθη που κάνουμε στη γλώσσα μας και... βγάζουν μάτι! Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <https://www.newsbeast.gr/weekend/arthro/2863633/ta-lathi-pou-kanoume-sti-glossa-mas-ke-vgazoun-mati> (τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)

<https://ilovelinguistics.wordpress.com/> (τελευταία πρόσβαση 07/03/2020)